

Maksim Izpovedovalec

ODGOVOR TALASIJU

PREVEDEL GORAZD KOCIJANČIČ

CERKVENI OČETJE

XXIX

Maksim Izpovedovalec

Odgovori Talasiju

Uvod in prevod
Gorazd Kocijančič

1851
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

40. VPRAŠANJE

Kaj označuje število šestih vrčev za vodo v Kani Galilejski?[867]

Odgovor

40.2 Bog, ki je ustvaril človeško naravo, ji je hkrati s tem, da jo je hotel, dal bit[868] in z njo skladno združil tudi zmožnost izvrševati dolžnosti.[869] »Šest vrčev za vodo« je zmožnost, ki po naravi zmore udejanjati Božje zapovedi. Ker so ljudje »izpraznili« njeno spoznanje[870] ob svojem ničevem prizadevanju za snovne stvari, so imeli takšno zmožnost za »prazno« in »brezvodno«.[871] Zato niso vedeli, kako naj očistijo umazanijo pregrehe[872] – kdor je namreč brez deleža v spoznanju, nikakor ne pozna načina (*trópos*), ki s krepostjo očiščuje pregrehe –, dokler ni prišel Logos, Stvarnik narave, ki je najprej z naravnim spoznanjem izpolnil omenjeno zmožnost izvrševati dolžnosti in jo tako spremenil v »vino«, namreč v nadnaravni smisel (*lógos*) spoznanja, (nadnaravno) postavo in smisel (človeške) narave.[873] Tisti, ki ga »pijejo«, izstopijo iz narave vseh bivajočih stvari in odletijo na skrivni kraj Božje notranjosti (*endótes*). Na tem kraju sprejemajo veselje in radost, ki je nad vsemi spoznanji, ter »dobro vino«,[874] se

[867] Prim. Jn 2,6.

[868] Ji je hkrati s tem, da jo je hotel, dal bit ali: ji je hkrati (z njeno bitjo) dal hotenje, izvor hotenja, začetno intenco (*boúlesis*). V tem pomenu prevaja Constas (*simultaneously gave it being and the power of intention*).

[869] Dolžnosti: Maksim tu uporabi stoiški izraz za nravne obveze *tà kathékonta*.

[870] Njeno spoznanje ali: spoznanje o njej, spoznanje, ki se nanaša nanjo.

[871] Prim. Ps 62,1.

[872] Pregrehe ali: zla, nekreposti (*kakía*).

[873] V nadnaravni smisel spoznanja, (nadnaravno) postavo in smisel (človeške) narave ali: v nadnaravni smisel spoznanja, ki je postava in logos (človeške) narave. Gre za težko razumljivo mesto, ki ga Constas razume v pomenu »smisel spoznanja, ki presega naravo, postavo in logos (človeške) narave«, kar je bolj smiselno in manj paradoksno, a slovnično manj verjetno.

[874] Jn 2,10.

pravi tisto, ki ustvarja pobožanje, ko naposled »pijejo« neizrekljivi smisel (Božjih) previdnostnih ojkonomij glede človeškega rodu.[875]

40.3 Število »šest« lahko razumemo v pomenu Moči (*dýnamis*), ki ustvarja naravo, in sicer ne le zato, ker je Bog ustvaril nebo in zemljo v šestih dneh,[876] temveč tudi zato, ker je samo to število znotraj desetice nadvse popolno in sestavljeno iz lastnih delov.[877] (Božja) beseda pravi, da so »vrči držali po dve ali tri mere«,[878] saj glede na motrenje narave[879] »držijo« – nekako »po dve meri« – naravno dejavno zmožnost, namreč vse spoznanje *ustvarjenih bitij*,[880] tj. telesnih narav, (sestavljenih) iz snovi in oblike, ter *umskozaznavnih bitnosti*, (sestavljenih) iz bitnosti in akcidence, oziroma – nekako »po tri mere« – zaobsegajoče spoznanje *telesnih* in *netelesnih resničnosti* ter – skladno s teološkim uvajanjem v skrivnosti, kolikor je to uvajanje dostopno (človeški) naravi – spoznanje in vodenje v razsvetljenje (*photagogía*) glede *Svete Trojice*, namreč Očeta, Sina in Svetega Duha.

40.4 Ti, ki si spoznavalec, torej z motrenjem spoznaj[881] to, kar še manjka, namreč kako se splošna zmožnost (človeške) narave, ki ustvarja boljše resničnosti, deli na šest načinov kreposti – tudi ti so splošni – ter kaj je – glede na zmožnost, ki v splošnem ustvarja naravne kreposti – krepost, ki je splošna, bolj obča od drugih in se deli na šest vrst (*eíde*) – tudi te so splošne –, pri čemer je skladno združena z naravno zmožnostjo in v njej vsebovana prek načinov te zmožnosti,[882] ko je šestkrat (umskozaznavno) izoblikovana (*eidopoiouméne*). Z motrenjem nadalje spoznaj, kdo so »služabniki«,

[875] Človeškega rodu db. človeškosti, tistega človeškega (*tò anthrópinon*).

[876] Prim. 1 Mz 1,1-25; 2 Mz 20,11.

[877] Šest je eno izmed »popolnih števil«, saj je enako vsoti svojih pozitivnih deliteljev (1 + 2 + 3 = 6).

[878] Jn 2,6. To je približno od 75 do 115 litrov.

[879] Motrenje narave db. naravno motrenje.

[880] Ustvarjenih bitij db. nastalih.

[881] Ti, ki si spoznavalec, torej z motrenjem spoznaj db. vi, ki ste spoznavalci, torej z motrenjem spoznajte. Maksim množino uporablja tudi v nadaljevanju odstavka, pri čemer bodisi spoštljivo vika Talasija bodisi nagovarja morebitne druge bralce svojega spisa.

[882] Načinov te zmožnosti db. njenih načinov.

ki so »črpali vodo« (v vrče),[883] kdo je »ženin«, kdo »nevesta«, kdo »starešina«[884] in kdo »mati«, ki je z besedo zaupljivo[885] sporočila, da nimajo vina.[886] Vse to namreč preostaja za preiskovanje človeku, ki je uveden v skrivnosti in sam uvaja v skrivnosti (*mýstes kaì mystagogós*) Božjih besed in uzrtij, saj ga v umu vsekakor veseli način kvišku vodeče razlage.[887] Da pa v tem trenutku naša razprava (*lógos*) o teh rečeh ne bi povsem onemela in nas zapustila, ne da bi tistim, ki so pravilno lačni, vsaj deloma naklonila duhovno gostijo, bom spregovoril skladno s svojimi močmi. Ob tem ne obljubljam, da bom razkril ves pomen (*diánoia*), ki je skrit v besedilu[888] – moj um je namreč preslaboten za dojetje umskozaznavnih zrenj, ki so v njem –, ampak bom razkril le toliko pomena, kolikor ga po naravi zmore zaobseči moč mojega mišljenja (*diánoia*).

40.5 Pravijo, da je nesebična ljubezen najsplošnejša izmed vseh kreposti in da je mišljenje (*lógos*) najsplošnejša naravna zmožnost, ki ustvarja nesebično ljubezen. Mišljenje, ki se tesno oklene svojega lastnega Vzroka,[889] pa deluje na šest splošnejših načinov, ki zaobsegajo oblike/vrste (*eíde*), v katere se po naravi razločuje smisel (*lógos*) nesebične ljubezni: v telesnem in duhovnem pomenu se zavzema za lačne, žejne, tujce, gole, bolnike in tiste, ki so v ječi.[890] Smisel kreposti se namreč ne omejuje samo na telesa in naravna zmožnost se ne ukvarja samo s čutno zaznavo. Najsplošnejša naravna zmožnost torej ustvarja (umskozaznavne) oblike/vrste (*eidopoiós*) najsplošnejše kreposti, ko s svojimi lastnimi šestimi načini tudi krepost razločuje v prav toliko oblik/vrst. Prek teh oblik/vrst se narava zedinja z enostjo (*tò monadikón*) svobodnega preudarka (*gnóme*), pri čemer v vseh (ljudeh) z enako častjo kaže nerazdeljivi smisel stvaritve (*plásis*) – smisel, ki je v dobrem delovanju in utrpevanju zbiran

[883] Jn 2,7.
[884] Prim. Jn 2,8.
[885] Zaupljivo ali: drzno, s svobodo govora (*parresiastikôs*).
[886] Prim. Jn 2,3.
[887] Kvišku vodeče razlage db. vodenja gor (*anagogé*).
[888] Besedilu db. izrečenih (besedah).
[889] Svojega lastnega Vzroka tj. Boga.
[890] Prim. Mt 25,35-36.

nazaj k samemu sebi. Um nazaj privzema ta okrepljeni smisel prek primernih (asketskih) naporov ter »obreže« vse presežke in pomanjkljivosti (človeške) narave: presežke in pomanjkljivosti, ki si jih je izmislilo samoljubje v svobodnem preudarku slehernika, s čimer je našo nadvse krotko naravo naredilo zverinsko in eno bitnost razsekalo na mnoge nasprotujoče si dele, ki – tako rekoč ni nič hujšega od tega – uničujejo drug drugega. Poleg tega um prinaša in kaže stanovitno pravo mero,[891] po kateri je Bog na začetku zapisal postave kreposti, skladne z (našo) naravo. Morda Logos pokaže tudi to skrivnost, ko uvaja »šest vrčev«, ki so »prazni« in »brez vode«,[892] saj ti nakazujejo nedejavnost glede Dobrega/Lepega – nedejavnost (naše) najsplošnejše naravne zmožnosti. Tako torej najsplošnejša naravna zmožnost, ki se v delovanju deli na šest načinov, v enako število (umskozaznavnih) oblik/vrst oblikuje najsplošnejšo izmed kreposti, pri čemer vsa zaobsega vso. Ko se (človeška) narava uskladi z njo, sprejema svojo najsplošnejšo postavo kot nezmotljivo razsodnico glede resnice – postavo, ki jo je (Božja) beseda poimenovala »starešina« (*architríklinos*).[893] Ta je jasno spoznal, da je človeška narava, ki jo je pozneje z lastno navzočnostjo »pomešal« Logos (Smisel), morala najprej – že na začetku (*kat' archás*) – »piti dobro vino« in »se opijaniti« od njega. S tem »dobrim vinom«[894] mislim na boljši in višji nauk (*lógos*) o Bogu. Tako je bila človeška narava šele pozneje – kakor v »vina« – uvedena v skrivnosti smislov (*lógoi*) ustvarjenih bitij – smislov, ki so v primerjavi s prvim Logosom (Smislom) nižji. Res nadvse pravično in primerno je bilo, da je bila narava najprej uvedena v skrivnost Logosa (Smisla), zaradi katerega je nastala, in je tako lahko pozneje začela iskati smisle (*lógoi*) stvari, ki so nastale zaradi nje.

40.6 »Tisti, ki črpajo vodo«, so služabniki stare in nove zaveze, namreč sveti očaki, zakonodajalci, vojskovodje, sodniki, kralji, preroki, evangelisti in apostoli, prek katerih je bila »črpana voda« spoznanja in znova vrnjena (človeški) naravi. Prav to »vodo« je Logos

[891] Pravo mero db. vmesnost, sredino (*mesótes*).
[892] Prim. Jn 2,7.
[893] Jn 2,8.
[894] Jn 2,10.

(Smisel), ki je to naravo ustvaril – ker je dober in jo je zaradi svojega človekoljubja z milostjo pobožil –, spremenil v milost pobožanja. A tudi če bi rekel, da so »služabniki« naravno vedoče in pobožne misli – misli, ki po ukazu Logosa »črpajo vodo« spoznanja iz urejenosti bivajočih stvari –, po mojem mnenju ne bi zgrešil resnice.

40.7 »Ženin« je očitno človeški um, ki kot »nevesto« na »poroko« vodi krepost. Logos navdušeno pride (na svatbo), ko Ga povabijo, saj časti skupno življenje uma in kreposti, utrjuje njuno združitev v duhovni »poroki« ter s svojim »vinom« duhovno razvnema njuno željo po mnoštvu duhovnih potomcev (*pneumatikè polygonía*).

40.8 »Mati« Logosa pa je resnična in neomadeževana vera. Kakor je namreč Logos po svoji naravi Stvarnik matere, ki Ga je rodila po mesu, ker je Bog, a jo je naredil za mater zaradi svojega človekoljubja, ko je sprejel, da se bo iz nje rodil kot človek, tako tudi v nas Logos[895] najprej ustvarja vero in pozneje postaja sin vere, (ki je) v nas. Iz nje se uteleša s krepostmi v delovanju, namreč iz vere, prek katere delamo vse, ko od Logosa prejemamo milostne darove za svoje odrešenje.[896] Brez vere, za katero[897] je Logos Bog po naravi in Sin po milosti, nimamo nobene zaupnosti, da bi nanj naslavljali prošnje.

40.9 O da bi lahko vedno praznovali »poroko«, na kateri bi bil navzoč Jezus s svojo materjo ter bi obnovil spoznanje, ki je iz nas izteklo zaradi greha, in ga spremenil v pobožanje, ki um izseljuje iz nastajanja bivajočih stvari ter naravno spoznanje[898] učvrščuje in nekako krepi za nespremenljivost, kakor voda postaja močna zaradi lastnosti[899] vina!

[895] Logos ali: mišljenje.
[896] Odrešenje ali: rešitev, zveličanje (*sotería*).
[897] Za katero db. katere.
[898] Naravno spoznanje db. spoznanje (človeške) narave.
[899] Lastnosti ali: takšnosti (*poiótes*).